

Høringsvar – NOU 2021:11 Selvstyrt er velstyrt. Forslag til forbedringer i ordningen med brukerstyrt personlig assistanse

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU) vil takke for muligheten til å gi innspill til NOU 2021: 11 Selvstyrt er velstyrt.

NAKU ble opprettet av Sosial- og helsedirektoratet i 2006 og er statlig finansiert. NAKU formidler relevant kunnskap og fagressurser gjennom en digital kunnskapsbank, og skriftlig og muntlig formidling som kommunale tjenesteytere kan bruke som støtte og veiledning i sitt daglige arbeid. NAKU skal knytte etater, forskningsinstitusjoner og miljøer fra både første- og andrelinjetjenesten sammen, slik at fagkompetansen kommer personer med utviklingshemming til gode.

I høringsvaret velger vi å trekke ut og gi innspill på tema som vi anser er særlig relevante knyttet til personer med utviklingshemming.

Medarbeidsledelse

Rapporten fra Rokkansenteret (2017)¹ viste at det var 897 personer med kognitive vansker som mottar BPA-tjenester i Norge, men hvor mange av disse som har diagnosen utviklingshemming er ukjent. Det er i overkant av 19000² personer med utviklingshemming over 16 år som mottar helse- og omsorgstjenester i Norge. Tallene viser at BPA blir lite brukt for personer med utviklingshemming, noe som tilsier at i praksis har ikke utviklingshemmede tilgang til likestillingsverktøyet. Dette på tross av utvidelse av målgruppen som kom i 2005. Mange personer med utviklingshemming har behov for å styre BPA ordningen sammen med en medarbeidsleder. Utvalgets helhetlige forslag viser til at ordningen skal omfatte både de som kan styre assistansen selv og de som kan styre assistansen med en medarbeidsleder. Dissensen viser til ytterligere behov for styring og kontroll. Det er uklart for oss hva de mener med dette, men vi tolker dissensen dit at det innebærer innskjerpede krav for BPA for de som har behov for medarbeidsledelse.

NAKU vil derfor særlig påpeke behovet for å tydeliggjøre at BPA også gjelder for personer som har behov for medarbeidsledelse. Utvalget må sikre at behov for styring og kontroll ikke kan forstås og tolkes på en slik måte at det i praksis vil medføre en innstramning av ordningen. Ut ifra tallene som viser at det er svært få personer med utviklingshemming som har tilgang til ordningen, må retten til BPA skrives på en slik måte at det i praksis medfører en utvidelse, noe vi ikke kan se fremgå i denne NOUen.

Kompetanse hos assistentene

Dissensens kapittel 27 viser til at det ikke skal stilles krav til helsefaglig eller annen spesialkompetanse for assistenter i BPA ordningen. Dette begrunnes i at det er en ordning som er i tråd med selvbestemmelse og at de som har vedtak om BPA skal ha ansvar for innhold, innretning og kvalitet i ordningen.

¹ Ervik, E., Kjerstad, E., Lindén, S. T. og Rubecksen, K. (2017) Rettighetsfesting av BPA- store forventninger, betinget suksess. Uni Research Rokkansenteret. Rapport 2/2017.

² Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) Inntektssystemet for kommunar og fylkeskommunar 2020. Grønt hefte.

NAKU har dokumentert³ at personer med utviklingshemming har dårligere helseoppfølging enn befolkningen for øvrig. Diagnosen utviklingshemming kan overskygge underliggende sykdommer som medfører at symptomer og sykdommer feiltolkes og blir oversett. Videre innebærer utviklingshemming kognitive vansker som kan medføre utfordringer med kommunikasjon og med emosjonsregulering. Samspill mellom personens funksjon og omgivelsenes/ samfunnets utforming og krav⁴ er sentralt for personens mulighet til å leve et liv i tråd med egne ønsker og verdier. Alle mennesker, uavhengig av funksjon, har grunnleggende rett til selvbestemmelse. Noen har behov for hjelp og støtte for å kunne ivareta denne retten til å ta beslutninger i eget liv, og omgivelsene sammen med personene selv må sikre beslutningsstøtte slik at muligheter til å ta valg og beslutninger kan realiseres. Utfordringene tilsier at det kan være behov for ikke bare helsefaglig, men også sosialfaglig kompetanse hos assistentene i BPA – ordningen for personer med utviklingshemming. Vi mener det vil være viktig at kompetansebehov vurderes individuelt ut ifra behovet og ønskene til den enkelte. Når det gjelder BPA-ordning for personer som har behov for vedtak om makt og tvang, vil det være riktig å stille krav om helse- og sosialfaglig utdanning jamfør føringer i Helse- og omsorgstjenestelovens kap. 9 *Rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt*.

Vennlig hilsen
Aud Elisabeth Witsø
Førsteamanuensis og Leder, NAKU

Linda Barøy
rådgiver, NAKU

³ NAKU (2007) Helseoppfølging av personer med utviklingshemming. NAKU (2008) Utviklingshemming og psykiske helsetjenester.

⁴ Jamfør GAP-modellen, St.meld.nr. 40 (2002 -2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer.